

TARMO

N: 9

1933

TARMO

NR. 2

JUUNI

1933

Tule ja aita süvendada meie töövaimu...

Kas talumatu on elu surve, kas lootusetu on olukord? Kas majanduslikud raskused tahavad matta sind — elavat inimest?

Sa pääsed raskustest kui julgesti astud võitlusse elu tõelikkusega. Iga katse aralt loobuda võitlusest ja siirduda üksildusse viib sind tööteelt kõrvale, sinna, kus sa ei leia Jumalat.

Jõud kasvab võitluses. Kes kardab head võitlust, see kardab oma parimate jõudude kasvamist.

Tahad olla juhiks rahvale? — Siis ära karda võitlust. Õige juht on kangelane, kes valmis on kannatama ja võitlema oma ideede eest.

* *

Sa pääsed raskustest, kui kustumisele ei vii sisemist rahunust, mis lakkamatult kihutab uutele otsingutele.

Kas taotled sa meie riiklikus ja seltskondlikus elus kõrgemaid eesmärke? On sul jõudu ja tahet nende teostamiseks? Milliste ideede eest oled sa võitlusväljal? Või on tungal koguni kustunud argipäeva askelduses?

Sa tahad ju elu kujundajaks olla. Ära siis väsi otsimast tõde ja võitlemast oma aadete eest, — ainult nii kasvab ise ja kujundad elu.

* *
*

Me pääsime raskustest, kui üksinda ei sammu võitlusteel.

Ühinegem! Ühiselt püüdkem innukama tööga lahendada päeva ülesandeid, päästa elavat inimest, et kasvaksime ise, et koidaks ilusamaid päevi meie rahvale!

Tahad ühiste püüete teostamisel kaasvõitlejaks olla — siis tule ja aita süvendada loovat töövaimu meie peres, hoolimata sellest, et võetud on talt ta kordne kodu.

Tartus, 24. mail 1933.

V. Raam.

Proloog.

Autori poolt ette kantud Rakvere õpet. seminari asutamise 20. aastapäeva mälestuspeol, 10. XII 1932.

Moto: „Kui sügistorm puult kisub lehti, mis suvel on muretult mängind ta ümber, siis vast me näeme, — kui tugevalt nad seotud.“ —

Vast nüüd, kus nõnda harva kokku vaid me saame
ja hetki hallelt argipäevilt nagu röövime, et jälle kohata
kesk külma talveõhtut lastena, kes sirgund koos...
Vast nüüd, kus igaüks meist tulles enda eriteelt
on võtnud, leidnud aega, — nüüd tunneme me kõik:
Kui palju kauneid päevi, õrnu tunde meil olnud ühiseid!...
Kui palju püüdeid, sihte, üks kaunim teisest, kõrgem!
Nüüd mõistame, mis tähendab koos sirguda kui haljas kasemets,
kus igaüks meist latva sirutas — vaid valgust ihkas, avarust —
täis kirkast elusöösti, ürgset iha: võita!
Jah nüüd, kui vast ei iial enne, me tunneme, mis tähendab,
kui ühine on kodu, nii avar, valge, kaugel — kui oli see kord meil!
Säält on ju pärit kõik me kaunid sihid,
säält pärisime röömu, tahte, jõu — jõu, mis ei iial alistu!
Ja kõik need kaunid aarded, mis on peidus hinges...
Säält saime sõpradeks ja võite tuhandeid taas kavatsesime säält koos...
Mis oli halba, ununenud on nüüd! Jäänd järel valge, kaunis
laid vaid on — täis mälestusi küll — nii mul kui teil!
Ja kõik on kaunim veel! Aeg täitnud konarused, sillutanud teed!
Jäänd mälestused kõigest vaid — nii pühad, helged, kauged...
Ja võtta meilt ei suuda neid vist iial keegi, keegi!
Need elavad me südameis, neis väikseis ränikives sügaval
ja elahtuvad säält küll varjul, — võimsalt ikka!
Sest sinna esiti neid kogunes nii pühi, kuldseid kord...
Säält veelgi jõudu, sädemeid on varjul teil — ja mul!
Vaid säält nüüd jõudu ammutagem kõik, neist mälestusist säält,
mis säilind ala, kaunid, mis igihaljad, lumivabad veel!
Ent hoidke ränikildu, — hella südant! See varjab tulisädet —
oh, kaugeist, kauneist ajust! Säält jälgi valgest kodust veel!
Ei kaduda need tohi, ei unarusse iial vajuda!

Nii tervitan teid täna! Teid kõiki, kaugelt tulnuid,
sest nõnda käsib mind ja kõneleb — mu süda — ränikild!

Kavastus, 22. III 33.

Leeni Klauman.

Veski Hannes.

Läbi mäel kasvava võsa kohises hootine öötuul. Nagu mullane surnu sõrm tõusis ehist veel hõõguva taeva taustal üksik puu. Nukralt vilistades, pistvate puhangutena nõelus tuul ja segikeerat pilvede vahelt hõõgus mureneva servaga kuuveerand.

Hüppevalmis hiigelloomana võlvus mäeselg, mille küürul abitu putukana oma nelja tiiba liigutas vana sammeldunud veski. Hooti ajas tuul plaksuvaid purji pinni. Siis oigas võll ning piiksus hulk hoove ja rattaid nagu hirmunud tondikari veski keres. Käigu tasandudes aga kadus nutt kühiseva oigena kurku. Kogu esikülg ja lävi olid pehme, halli jahukorruga kaetud ja tillukesist aknaist, rohelisteks sammaldunud pilbasseinte vahel, vilkus rahutult hüplev tulekuma.

Möldrisulane Hannes oli tegemas viimast ülevaatust pimenevas veskis, kokku käenamaks purji ning võllile peale seadmaks pressi. Ta segas kollu jäänud väikeste jahedate putukatena tunduva viljateri ja sulges jahusalvesid.

Teisele laele jõudnud, tundis ta tasast püsttuult, mis riideilt jahutolmu lendu puhus ja habetanud põski silus. Hetke mõtiskles ta, toetudes kotivirnale. Siis tuli talle meele, et peab veel üles ronima, katsumaks võlle. Sellel toimingul oli päevatöö lõppedes suur osa, kuna mõnikord päeva jooksul määretes ligunenud palk niivõrd kuumaks hõõrdus, et öösel salaja lõkkele lõi. Põlema võis minna ka täispurjile unustatud veski, kui tõusis marutuul. Hannes oli kord näinud selliselt põlevat veskit. Unustatuna see oli kihutanud ringi pigimustal tormiööil ning määratuis tulekaaris hävinud.

Seekord oli võll küll iiveldavalt libe, ning ainult vähe leige. Ta ei kiirustanud tagasiminekuaga. Siin olles taotses ta alati suitsetada ja alla küla peale vaadata. Talle tundus neil hetkil, nagu oleks ta ainsana vastutav selle majade ja inimsaatuste kuhila eest, mis nii abituna ta jalge ees lebas.

Üksikuis majus sädelesid kollased lambituled, nagu jaanivaglad öö mustavas süvikus. Väheses kuuvalguses läikles tuhmilt külatiik, kuna eemal ringles mets, nagu paharett nõiaringi taga.

Hannes kobas rinnataskuist kõverasse murdunud suitsujupi ning läitis selle süütajast. Sel hetkel langes ta vari nagu hiigellummutis läbi luugiava külatiigile. Kusagil pistis koer vilama.

Mörkjat suitsu tõmmates vaatles Hannes, kuidas jaanivaglad süvikusse uppusid ja mets lähemale roomas. Viimaks oli jäänud ainus pisike vaglake, suurte kuusekogude ääres. Hannese õlad tuksahtusid ette, kuna ta üksisilmi tuld luuras. Põhjataevale süttis punane täht, kurja, pilkava silmana vabisedes. Kõites sõrmitses tuul ning vilistas pilpakisuga.

Juba aastaid oli Hannes näinud seda kollast tuld või valgeil suviööil kuuskede vahel läiklevat väikest akent. See maja oli ta karmis sulaseelus peitnud nii mõnegi meeletu ja armsa öö. Siin elas talu teenijatüdruk Reet, kes ta armukeseks saanud juba aastate eest.

Külas räägiti sellest ajuti. Teati, et süsijuukseline, julma naeratusega Reet on Hannese juba aastaid. Samuti teati ka, kui väheseil õil poissi kodust võis leida. Hannesele endale aga ei julenud sellest keegi midagi öelda, niiväga kardeti ta koletislikke õlgu ja tinaraskeid rusikaid. Samuti ei rääkinud ta sellest kellelegi, ei isegi oma ainsale sõbrale, küüarakale, vesisilmalisele külakingsepale, kellega muidu taotses külasimmaneist ja kaklusist osa võtta.

Äkki tekkis tal kõhus imelik keeris, veerles nagu villane kera kurku ja mattis hingamise. Ta sülitas luugist närit suitsuotsa ja pigistas hambaid tõusvas kires. Hästi tundis ta seda märguannet kollase tulega ja teadis, et Reet teda tavaliselt ootab. Kuid täna oli tal sootu imelik, kõle meeoleolu. Kas oli selle puhunud tuul, mis täna eriti tor-kav oli ja punaseid kurji tähti taevale puhus?

Ta ei juurelnud kunagi endas. Samuti ei teinud ta seda nüüdki, kui ta ukse suure puutabaga sules ja kõiest tõmmates peale pani pressi. Tuuled olid vakatamas ja ukse ees alustasid sääsed oma pulmatantsu.

Oma magamisaseme poole minnes peatus ta nõutult lakaotsale püstitatud redeli ees. Ta otsustas täna magada oma kõval heintesse vajunud asemel.

Aga seal viirastusid talle pimedusest naise ümarikud õlad ja nagu kostus ta vaikne, kõhisev naer. See tõi silme ette kogu suure ja valge tüdrukukeha. Ja nüüd teadis ta päevselgelt, et ta ka täna nagu tavaliselt läheb. Aastatega olid tüdruku käsivarred nagu kasvanud ümber kaela ja hukutavalt saanud eluküsimuseks.

Hannes oli peagu kurb, et isegi raske päevatöö teda ainult veidi rammestas. Ainult pealtpoolt olid lihased hangunud väsimusega üle valat, sees pakitses jõud. See jõud ajas teda siis astuma mõne küla riikuke ette ja sellele häbematu otsa vahtima. Ja kui siis teine poetas ainsa väljakutsuva sõnakese, tõusis sellest kohutav tüli ja möll, mille lõppu raske ennustada. Sellepärast kardeti teda ja noored poisid silusid aukartlikel silmil ta kühmlist turja ja paisunud lihaseid särgikäises.

Mornina, käed püksitaskesse surut, loivis ta üksinda külatänavat pidi üles, avas vigiseva aiavärava ja peatus akna all, millest ikka tuli paistis.

Akna õhukesil eesriideil liikus kaks varju.

Veri voogas Hannesele pähe nagu suurest anumast. Peagu purskuma näis see silmist ja ninast. Kui ta sammu ligemale astus, pörkas ta otsaga vastu ruute, mis tasa klirisesid.

Sees jäi kõik vaikseks. Siis tõsteti eesriide serva — aga ainult hetkeks. Ja enne kui Hannes õue jõudis, ladus keegi külatänavat pidi jooksul alla.

Veidi aja pärast avas Reet ukse ning teeseldes unist ja imestanut, küsis:

— Ah sina? Mis sääls teed, sooja otsid või?

Hannes ei vastanud. Ta seisis aina, surudes mõlemaid käsi sügavale taskupõhja.

L.L.

33.

— Noh — mis sääls lahti on? Oled kuutõves või? Reet naeris oma madalat kõhisevat naeru.

See tõukas ellu mehe hiigellkogu. Teist õlgadest haarates pööras ta tüdruku näo tihedalt enda vastu. Kähinal küsis ta, oma hõõguvaid silmi teise näkku puurides:

— Mis kurat tähendab siis see? Kui sa jalamaid ei ütle, kes ta oli, tapan su siiasamma trepikividele!

Reet suutis ainult ristishambail tagasi hoida oiet, kui mehe suured käed ta õlgu pigistasid. Kuid ta ei langenud välja oma teesklusest ja suutis isegi pilkava naeruga küsida:

— Ja sina? Mis ajast luurad sa siin ümber ja valvad mind, nagu hobusevaras? On see *sinu* maja, et siin kedagi ei tohi käia?

Neis pilkavais sõnus ja naerus oli nii hirmsat Hannesele, et ta kogu meelethu viha hetkeks unustas. Kuid siis tuli see tagasi. Õu ja katused hakkasid ringlema koledas, punases udus. Ta oleks tahtnud vajutada kivele puruks selle tüdruku. Ta käed otse valutasi vihast, mis tilkus välja sõrmeotsist.

Selle asemel aga võttis ta tüdruku ja tõstis ta selle väiksesse tuppä. Külmalt ja tüdinult istus tüdruk voodile. Hannesel aga värises suunurgis, kui ta küsis:

— Sellega näitad sa siis, et minuga sul enam midagi pole — kas? Aga ära arva, et ma nii jätan! Tiigipoolt saan selle kätte hiljemgi.

Tüdruk katkestas kiusakalt:

— Armas aeg, ega's meid keegi veel pole laulatanud! Samuti pole ka mina sind keelanud kaisutada teisi. Sa näed ju, et meid niigi küllalt naerdakse.

Hannese pilk langes kärbsenustatud pildile seinal, mis kujutas roosas kintspükstes armastajat, kes läbi lattäia suudles pikas roosas kleidis naise kätt — ning ta ütles peagu nukralt:

— Ära siis meelest lase, et meie niikaua olime teineteisel. Ma pole teinud midagi neil aastail, ilma et sinust ei mõtleks. Nüüd võiksin ma varsti veski rentida ja sind omale saada —

Reeda hääl oli terav ja ta sõnad langesid, kui traatpiits:

— Ah soo! Alles nüüd tuled sa sellega? Enne polnud sul midagi teada, midagi lubada. Kus sulle siis nüüd see pikne pähe löi? Ei — enam pole meil midagi! Armastan *teda* ja teen nagu aina ise tahan.

Vastus oli tulnud ootamata kähku. Iga sõna sellest pidi mõtlema ja mõelda oli nüüd nii raske. Kuid ühte tundis ta: kusagil oli tekkinud lõhe, tohutu suur lõhe, mis tungib sügavale, nagu must, tõrvane kiil. Südames läks korräga õõnsaks ja tal oli tunne, nagu kerkiks sise-mus leigena ja libedana kurku, nii et ta neelatama pidi. Siis vaatas ta muljut voodit, paberossiotsa põrandal, ilmselt nõutuna ja hirmuga silmis.

Tüdruk, kes teda kogu aeg oli jälginud, naeratas hetkeks julgustavalt, kuna ta arvas teises nägevat kurbust. Kuid ta arvestas valesti.

Hannese suured käed tõusid, nagu polekski nad enam temale alluvad, tõusid ja surusid endid tüdruku valgesse kaela, tungisid sinna

sisse nagu taignasse. Ta nägi tüdruku silmi alul pooluskmatuina ja siis loomalikus surmahirmus pöörlevat. Tugevaid küüsil tõmbas see ta põskedesse suured vaod, mida mees ei märganudki. Lamp laual näis vilkuvat kauges punases udus.

Äkki langes ta pilk seinapildil olevale kintspükstes kavalerile ja ta jäigistus, nähes selle pilkav-totrat naeratust. Tal langes veri peast sama äkki kui tulnud ja kõik sai külmaks, jääkülmaks.

Ta vabastas tüdruku ja istus kiirelt, jalgu nõrkema tundes, õlgtoolile. Poollämbunult lamas tüdruk voodil ja Hannes tundis ennast minevat tühjaks ja peagu läbipaistvaks, nagu kevadel põõsast leitud ussikesta. Jalad aga tuhandepuudalistena juurdusid maasse. Nüüd taipas ta, et siit peale enam midagi pole — on ainult tühjus, tühi elu nagu sügisene viljatu põld. Polnud jõudu selle läinu üle kahjugi tunda. Elas Reet veel? Ta kummardus vaatama.

Kinnisilmil see lebas ja oigas tasakesi. Ehk oli siiski võimalik veel hüvitada kõike? Oli ju veel võimalus joosta sellest koledest tühjusest. Kõik temas purskus laiali, nagu hiigelplahvatuses. Kuidagi kohmakalt langes ta põlvili voodi ette. Meeletus valus ja kahetsuses püüdis ta lödvalt ripnevat kätt suudelda. Siis ärkas Reet. Kuigi ta rääkida ei saanud, kõnelesid ta silmad needes, vihates ja häbistades. Ta kiskus oma käe lahti ja lõi sellega kõigest jõust teise anuvasse näkku.

Hetke seisis Hannes, siis taarus ta, näol totter ilme, ukse poole. Nüüd oli siis katkenud see viimne peentilluke niit, mis teda *oleks* võinud hoida. See oli aga katkenud ja mõlemad otsad kisti vastupandamatult ja ruttu üksteisest eemale. Ei keegi, keegi poleks olnud võimaline neid siduma...

Kõik jäi külmaks, rahulikuks. Tasa nirises otsalt piisk külma higi. Selle pühkis ta käeseljaga. Hetke jooksul oli terve elu läbi joosnud, nagu põhjatumast anumast. Milleks oli tarvis seda põhjatut anumakeret? Oksil kihistasid naeru väikesed tuulekuradid.

Tasa astus ta redelipulke mööda lakka, vallandas peene püksirihma ja hoolikalt, kahekordse sõlmega sidus penni külge. Siis tegi ta silmuse...

Kogu ukseesine oli veskiliste hobuseid täis, kui mölder redelit mööda ronides sulast üles ajama läks. Penni küljes, vähe põlvist kõverdununa, pea õlale vajunud, õõtsus möldrisulase Hannese hiigelkogu edasi, tagasi...

Elmar Saage.

Mu kodu.

Jõekäärus kõikus kõrkjaid,
vesi kuldseid kuppe täis.
Karglev jalg ta kaldal käis,
püüti penikeeli võrkjaid.

Igatsusi kukkus kägu,
rõõmu punas kuusekroon.
Vargsi ma su lättelt joon,
mälestiste kaunis kogu!

Laine loksus alla kalda,
suvihõnge hingas niit,
eha õhtul hõõgas kulda.
Mured põgenesid siit.

Poisike ja karglev veri,
õuel, koplis rõõmuhõik —
kuni korra katkes kõik,
laotus päikse ette vari.

Jõekäärus kõikus kõrkjaid,
vesi kuldseid kuppe täis,
karglev jalg ta kaldal käis,
püüti penikeeli võrkjaid.

Herbert Salu.

Hyvästi, Punkaharju!

Viimane tervitus lahkuvalt laevalt —
virvendav kaarjooon veereb me jalgade ette.
Pea algab meiegi matk.
Siia taas satume vaevalt.

Kesksuve helgust ja sinavat taevast ja päikest me jõime,
kuumust kiirgasid kaljud ja sädeles sinavat vett.
Nüüd lahkumishetk;
täna veel ühiseid radasid käime.

Seal üleval olime kaua päikeselootel
vajunult pingile, vaikides, unustes väsimust päevast.
Kaskede oksad nõlvakul rippusid ootel
Puruvesi kui õhtusi sosinaid õõtsutas randa ja rauges tuul.
Runeberg künkal sel laulis kord „Viierendal heinakuu päeval“,
kuid suviseil õhtuil see laul on siin jäädavalt uus.

Teerajul joostud üles ja alla ja supeldud jahedas vees,
rinnas kummalgi nõlvakuilt punane roos.
Hyvästi, Punkaharju! Nüüd algab me tee!
Suvigi saabub vaid viivuks, kauni kõik aeg lahutab koost.

Herbert Salu.

Märtsituused.

Ilm uinunud on. Öövaikuse rüppe end heitnud
kui väsind laps, ramb päevasest kiirest.
Kuukulda tal katteks, mis heidetaks pilvede viirest.
Säält sütitav hõngus-tuul ida poolt hõljub,
et pühkida magajailt ära kõik tinased mured...
Vait! Kõrvus kas kaja, või kruugamas kured?

Alt aegade põrmu ja tuha nõrk säde mu südames sütib —
pea endine loidab leek ängistund lootuste riidal.

On lobjakveed hajund, pung pajul puhkema tükib,
taas maanteegi kutse mul endiselt viitab.
Erk äkki on surmades varjatud matkurihing,
ta lahinguratsuna kõrvi kui kuulates kikib.
On ootel mu veri, pelk vallutand lootuse hing,
et ilmasse paiskaks mu mõtted nüüd kevad kui ling!
Oi, meelast nüüd tukset, kuis läbib see rinna
ja surmades varjatud südame rõõmule tõukab!

Kuid vaata! Seal Teejuht on seismas ja kutsumas omi...
Eest Tänapäev, Kevad ja Hool! — — minu rõõmud need lõigati katki!
Ah, narrimeelt, liblikalendu — oi hulguse süda nüüd vaiki,
kui niuetes väsimus-rheuma ja rikutud süda ei seedimas elamislualet!
Ei! — valikut pole, rist endale tahut ja endale valit...
Aeg lõimedki katkund ja lõiganud kanga kui räni seest killud
on hulgused laiali pillut, et leiva eest jahiks.
Neil kõrvad on kurdid — ah Teejuht sa asjata kutset neil puhud.
On minugi järele algamas igavest sulgemist pimeda Vahetee uksed...
Sa rahune süda! Ei iial ju laipa su elusta kevade tuuled!

A. Neudorf ja E. Saage.

Miks te võõrastate?

„Meil on ajavaimust tingit harjumus — isoleeruda ja nõuda vaid tõistelt — kriitiline meel on alles säilind, — ent see osutub vaid sügelishaiglaseks virisemiseks, sageli pahatahtliseks tõise tegevuse õrjamiseks — —.“

Sõbra kirjast.

Tänapäev sõidab kui raske vanker — kriiksudes ja ägiseses, iga hetk valmis vajuma upakile, et rusudestki raksuda popsile, kellel ta hädale pole peremehe selgind silma. Ent meie rajad käivad ju liiga lõhutud, liiga porisel ja lootusetumal päevasihil! Näeme, mõistame ja *tunneme* seda. Nii vähe on järele annud aegade pigistav ahel ja vaimu-perspektiivide kolmnurgad pole meile avastand kauguste lootvamaid maid. Ja kui sageli pole me olnud siis löödud tulevate päevade pimedusest! Näen tulevat sõpru üksteise järele endi noorte unistuste ja sihtide surnuaialt ja orjama minevat vägisiadopteeritud argipäeva vaimutut last.

Me mõistame selle tapva metamorfoosi traagikat — mõistavad ehk ka need, kelle teile on saatus puistand rohkem lootuste päikest. Ent miks võõrastatakse neid hädasid ja lüüakse käega üritusile, mis püüavad ühiselt püüdlejate keskele puhuda vaimsemaid tuuli, või mõnegi pahvaku värskeimat õhku — mõtte ja sihi ümbert unepilvede hajutamiseks?

* *
*

Rakvere seminarilt — veel kevades haljendavalt puult — on dekreetide surmatuul puhund viimsed õied ja enneaegselt vananend tüvve on poogitud „enam kultuurilised“ võsud kindralite kasvuhoonest. Aeg sammub alati julgelt — kui tank! Siin pole vaja imestella ega haliseda.

Seisame vaid fakti ees: eksisteerima on jäetud 500-pealine kogu — laiali puistatud kodumaa töötänavaike, mida ähvardavalt varjutab aegade rusikas. — Meie vil! kogul on kaks teed: kas lihtsasti tunnista endi kogumik jõuetuks vördjas-lapseks, kes lõpeb imiku verevassusse, sest et talt liiga vara on võetud alma-mater'i uusi mahle kandvad elusooned, või nagu kreeka muinasilmas — ujvsaare Delosena pidemetult kiikuda lainel ja otsida seda, mis võtaks jumalate vande ning kingiks vankumatu asupaiga väärrikalt elanule.

* *
*

Laskugem lähemalt vaatlema neid eeldusi ja tarbeid, mis võimaldaksid meile organiseeritud ühtejäämise.

Tulevikus meie lagunematust peab eeldama esijoones sisemine ühtekuuluvuse-tunne, või sügavamalt kohustav arusaamine, et meie kõik oleme endi vaimsele isikule esimese vere saand ühelt emalt. On kõrvu joosnud, kord risti käind, kord ühtind või uusi sünnitand need meie

noorusliku Sturm und Drang'i teed. Ent nad on *ühiselt* kulgend — pakatava lepiku ja vanade mändide õitsevail radadel. Neid on *ühiselt* suunitud selle provintsilinna vaimudemaja poolhämaraile koridorele — sääle, kus nii tihti küsiti: miks pöörleb maailm, kus ja kas elab jumal, miks kevad kisub ühte suurte tüdrukute ja poiste suud — —.

Ja ma küsin nüüd aastate takka: kas usume, et need toonased ajad, need maailmahädad ja elamisõnn suudavad meid meie praeguses tänapäevas üksteise vastu niigipalju valvsaina hoida, et kordki aastas ühises ringis kanda ühte kuhja südamesõed ja tunda leegist sooja, mis kõneleks ehk vähestegi sõnadega lakkamatuist otsingpüüdeist, vaimseist rabelemisist ja trotsivastki tahtest vastu vägisi rõhuvat aja tumedat painajat?

Ehkki moodustame kümnendiku Eesti õpetajaskonnast, oleme ometi teadlikud endi võimiste piiridest. Teame, et me ei suuda klaarriks müristada Maarjamaa atmosfääri majanduslikest ja vaimlisest vinggaasidest. Me ei otsi endi ülesandeid nii vallutamatuilt platvormelt, me ei mõtle ju käia karksimeeste ega Lapua radu! Meid paeluvad V. A. Koskenniemi *Nimetumad sangarid* — mehed, kes oskasid seista *omal* kohal ja võitluses langedagi suutsid aumeelselt *omal* teel.

On selge, et liiga vähe oleks sellest, kui lepiksime vaid pääliskaudse võimalusega kõnelda kord pikema ajavahemiku järel poolromantilises vaimus minevikust, suunitleda mõningaid oleviku-üritusi ja olles ilutsend mõned hetked suvilooduses, taas samas rahus koju sõita. Me peame mõistma, olles tunnetand küllalt selgesti ühist vaimlist päritolu ja vastastikust sümpaatiat jälgimiseks teineteist hingelis-vaimsel võitlusteel, ka *reaalsemaid* tarbeid ja *sundimisigi* ühtehoiuks ning vastastikuseks võimalustekohaseks abistamiseks.

Julgen esitada siin kahte *põhiprintsiipi*, millest eriti võrsuma peaks arusaam, et meil *on tarvis* üksteist. Ei kavatse minna siin sotsiaalfilosoofiliste probleemide valdkonda, ega julge asuda nende lahendamisele kõrges kaares. Siinkohal tahan üldjooneliselt tulipunkti tuua meie endi väikesed (mitte alahindamisena võtta!) *minad* ja miljonilise riigi oleviku *olukorra* — meie, kui rahvakasvatajate seisukohalt.

* * *

Kui valmivad kõdrast oleme igäüks pillatud erikaarde. Iga üksik on sunnitud elama omaette, sest üldiselt arvestades meie maa vaimset olukorda, töötab õpetaja sellises ringis, kus puudub sügavam resonants *tema* hingelis-vaimsete tunnetuste seadmisel. Oleme küll näind, kuus alul ollakse suur optimist enda vaimutardumusest hoidmise suhtes, kuus kavatsetakse kasutada küll kirjandust ja ajakirjandust, küll kirjavahetust ja mõningat sõitugi vaimukeskustesse. Ent tunnistagem avameelselt: kõik need üritused pole meie kaasvõitlejate enamikku päästnud võrdlemisi tugevastki vaimlisest kahvatõvest. Mõistkem inimest! Kord paratamatult kustub üksik süsi —. Kui kaela on löönd argipäev enda silmuse, siis kõige kiuste kipub tulema vaimne resignatsioon. Üha

enam vajutakse ümbritseva töö pisimuredesse. Ja hirmuga üksikul talveõhtul erksam tunneb aja *möödakihutavat* jooksu. Kas te ei tunne selliste vaimsete laipade traagikat?

Usaldan viidata siin ühele suuremale pääseteist — lakkamatule *konkreetsemale* kontakti otsimisele. Peab tuhande sõlmega end siduma elu suurte rataste külge! Üks neist ahelaist läheb ometi läbi kaasvõitlejate-vilistlaste ridade, ja kui seda ketti väiksegi endasalgamisega suudetakse puhas hoida närivast roostest, siis olen murdumatumal veendel, et sellega võita võib vägagi palju. Ent vabanema peaks vastastikusest pisikodanlikust alavääristamisest, teise achillesekanna torkimisest ja mõne banaalsest uhkusest „vähemate“ kaasvõitlejate vastu koolijuhatajaks või üliõpilaseks saamise puhul. Enam ei pea paika ka paraaditsev vesivõsufilosoofiline „individualism“!

Ent liig sageli on paremadki pääd „viletsate desertöridena (muidugi „maailmaületava“ ja naeruväärselt naiivi rinna etteajamise kombekesega!) põgenend nende, meie „nimetumate sangarite“ killast. Ning endised seltsilised korjaku alandlikult üleõla pilke. Näete, nii kipub kasvama meie eliit — ah, neid orirahva esimesi tõusikuid!

Millist laadi ja iseloomu peaksid kandma lähenemisvõimalused, see pole enam käesoleva kirjutise piiresse mahtuv. Mainin vaid niipalju: ei aita siin *üks* vil! kogu kui organisatsiooni ainult välised lähenemisvõimalused koosolekute ja suleliigutuse kujul, vaid enam tõsisemalt peab igäüks *individuaalselt isiklikke* teid otsima selle pere keskel, kellega koos on üle elatud nooruse põnevamad aastad ja seega üksteist juba eo ipso paremini peaks tuntama ja mõistetama.

* * *

Tulen oma teise põhiteesi juure: oleme oleviku ühiskonna liikmed. „Lähme kui israeli mehed ja võitleme oma võitlust!“ Umbes selliste, väikse huumoriga vürtsitatud sõnadega tungis „kõrvesse“ üks seminari viimaseid lende. Võitlustahet on noorureil alati olnud, liiga sageli aga *ainult* tahet — mitte võitlust. Koolist on alati *mindud* võitlustulvil südamega, on alati tundund kergesti kättesaadavad need elu- toolid, kuhu kõik olid kavatsend toetada endi istmikke, et säält kui monarhh valitseda riiki ja võidelda kurjade vaimudega. Tegelik olukord pakub aga sootu teist pilti. Too „kuldne“ veneaeg on läbi, kus tööotsijaile juba eemalt lahti löödi kõik väravad. Praegu saadakse kohta ainult eriti kujunend „tehnikaga“ — seda tunneme me noored õpetajad liigagi hästi, kuid see on ühtlasi ajavaimu tundmine, mis *peab* meid kohustama oma ülesannete üha tõsisemalt võtmiseks.

Autoriteetide poolt väidetakse, et meil puuduvat oma *rahvuslik* ideoloogia, selle asemel valitsevat isiklik *kasude*-ideoloogia. Näeme rahvavaimu lõhestamist juba haiglaseks kasvand parteilikkusega ja vaenu külvamist üksikute rahvakihtide vahele, ning paraku ollakse neisse tehinguisse kalduv mitte ideeliste põhimõtete sunnil, vaid pigemini labasest erakonna kasust aetuna. Enamik on aga liigagi tuim

ennustusile, mis kuulutavad tumedaid päevi riigile, kus valitsemas vaid ideede spekulatsioon, kus poliitilises ja majanduslikus elus kipub igasugune uperpallitamine minema (muidugi riigi tervise nimel) juba liigagi kaelamurdvaks. Ning vaadake ka endi ilmavaate tahakambrisse — kui palju pole sääal aastate jooksul ausameelsust ja truudust ümber vahetatud argipäeva peenrahaks. Valitsev olukord on seda igakülgset soodustand. Ei ole enam kuigi palju tähtis isiku töövõime, karakteriomadused ja töötahe, kui see, kui palju on õiendajaid tuttavaid. Isegi kiitvate atestaatide virn ei pea tänapäeval paika tädide-onude, parteide ja rahaga lipitsemiste ees. Kui ühele meile väga tuntud parteiliidri pojale oli tarvis poliitiliselt silmapaistvat kohta, siis lihtsalt loodi see uus koht ja asi oli likvideeritud. Ehk eelmisest suvest tuletatagu meelega janti, mida lavastati Hasominis „kõrgest soost“ „asendamattute“ prouadega. Kuid pole minu ülesandeks loetella rahvuslikku korrupsiooni registrit. Sellised ja paljud muudki nähted ei peaks võõrad olema õpetajaile. Ent kõigist neist telgitaguseist on aetud rahvas närvitsema ja lisandub siia üldise majandusliku kriisi depressioon ühes kaasaskäiva rahapuudusega laiemates hulkades. Arvestades kõike nimetatut ei saa imestada nii mõnegi väärtunglemise üle me rahvavaimus, mis alles on põdemas orjaajast säilind orirahva psühhopaatiat. Mõistame ka viimasel ajal nii teravaks läind õpetaja ja rahva vahekorada. Ei paranda siin olukorda mingisugune opositsiooniline tagasitõmbumine endi ülesannete juurest. Õigema rahvusideoloogia nimel peame vaid tugevdama rinnet. Elame väga „sotsiaalsel“ ajal — elame parteide ajal voolude, rühmituste, klikede ja organisatsioonide päevil. Ent see kõik annab tunnistust võitlustahtest (olgugi, et kahelda võib selle iseloomu alatises korrektsuses).

Kas siis meie oleme sellises olukorras soovideta ja passiivsed? Me ometi ihkame, kui osa rahva vaimlisi kasvatajaid, kui ise rahva vaimlise kihi moodustajaid, riigi siseellu puhtamaid tuuli. Tahame elada vaimlise süvenemise suunas. Ning viimast tõsiselt kohustab meile me geograafiline piiratus ja alles noore kultuuriga riigi rahvaarvu vähesus, sest mille muuga võiksime endid väärtustada ja maksma panna, kui mitte võimalikult süvendatud hingelis-vaimse kvaliteediga.

Meie, õpetajad, peame nägema kaugemale tänasest päevast, mis on varjutatud nii tumedaks. *On tarvis mitmepinnalisemat ühinemist.* Ja siin peaks loomulik olema, pääle kohalikkude ja kutseorganisatsioonide, mis siiski enam ametlikku ilmet kannavad, liitumine meile ühises kaasvõtlejate peres, mida raskusteta võimaldama peaks siin selleks kätkevad hingelised eeldused.

Sellega saavutame üldise võitluspinna laiendamise, süvendame tunglemist elulähedasema ja ka *eluõigema* vaimu poole. Ei ole mõeldud siin ärkamisaja paatosega õhutada kedagi isamaaliseks suurtööks. Leian ainult, et on nii loomulik seda kõike mainida ajal, mil ümberkorraldamisel on meie organisatsioon ja päevakorras seisab küsimus: olla või haihtuda.

* * *

Vabanegem kord enda ja endi ülesannete skeptilisest alahindamisest — sellest meie, kui endise orirahva pärispatust. Loobugem ka peitmast endi tühjust matsiliku upsakuse taha ja võtmast eeskujuks säherdusi vilistlasi-koolijuhatajaid, kes valimispäeval vallavolikogus kehutavad: valige kõiki, ainult mitte Rakvere seminarlasi, ega säält midagi hääd ei tule. Olgugi see eeskuju nii „ürgeestiline“ kui tahes, me peame neist kord valla saama — neist söömisist ja salgamisist.

Usun, et Rakvere seminari sulgemisel tekkind olukordade sunnil reorganiseeritav vil! kogu *tahab* ja *suudab* täita oma *loomulikku* ülesannet — nii sõnas kui teos, — hoolimata sellest, et meil pole lugeda aastaid seljataga sadade kaupa, et oleme nii noored, seame sihiks vaid vaimlisi üritusi, ei otsi materjaalset profiiti ega kumarda isiklikku glooriat. Lõpetan kirjanik H. Visnapuu sõnadega, mis näivad kirjutatud olevat kui meile:

„Häda tuleb aga selga, kui arvustusvõime muutub puhtaks eitamiseks. Paraku tabame oma inimesi väga sageli puhtalt eitamiselt. Jaatamine nagu ei sobiks eesti rahva varavalmind näoga! — Maha kord see negatsioon, maha alaväärtusetunne, maha eneseusaldamatus!“

Vold. V. Raam.

Las' põlen veel!

*Las' põlen veel, nii vaikselt endaette
veel elu kaunis, — võõras meeltepete — las' põlen veel!
Veel tahet mul ja jõudu, veres tuld,
ning sinililline on kõikjal muld — las' põlen veel!
On vaikselt põleda ja hõõguda ju hää,
end tunda lapsena, kes vaipa peidab pää — las' põlen veel!
Ei koorma hinge mul veel rasked süüd,
ja üles pilvisse käib süütu püüd — las' põlen veel!
Kord saabub aeg, kus loitma leegina vast pean
ja helkima, — end muret vastu võtma sean — las' põlen veel!
Küll kurbust mullegi on kõrmaid teel
ja valu suurt, — ent nüüd veel suvi eel — las' põlen veel!
Las' seni tuikab veri, rinnal tuksub rind,
las' oman ilu kõigekülgset — armastades Sind — las' põlen veel!
Kes teab, mil õhtule läeb minu päev
ja väsib äkki käsi, — Sulle lilli säev — las' põlen veel!
Las' elan, põlen, hõõgun, kuni saan kord sõeks.*

Leeni Klauman.

Enne kõike olgu meil elujaatav maailmavaade.

On loomulik ja üldiselt tuntud tõsiasi, et palju ununeb kord õpitud ja tuntust. Keskkoolis omandatud teadmistehulk on eriti kiiresti hajuv üksikasjus, — säilib peamiselt midagi üldist, kompaktselt kokkurusutut kõigest keskkooli aineist.

Seminar, kuigi erilaadne oma tööviisilt ja sihilt teistest üldharriduslikest keskkoolist, aga ka sellepöolest, et seminari lõpetaja oma töös alaliselt peab teataval määral kordama kord koolipingil tehtud harjutusi ja õpinguid, ei moodusta siin siiski tunduvalt puudustevaba eriseiku üldises olukorras.

Selle vanaks järelduseks on: kordamine, alaline, kestev töö eneseharimiseks, kes tahab seista ajakõrgusel ja olla kursis muutuva ning areneva kultuuri elukäiguga. Keskkool annab peamiselt eeldusi, et selle lõpetaja teatava kvalifitseeritud „vaatevinkliga“ on võimeline ümbritseva elu nähteid hindama ja nendega tutvuma. Lõplikult küps ja viimistletult spetsialist pole isegi ülikooli lõpetanu, koguni kõige viimaste „kraadide“ omanik teaduste alal ei sõanda end selleks lugeda.

Õpetajakutse iseenest on niisugune, mis alaliselt nõuab selle omanikult mõtlemist oma täiendamisele. Pea kategoorilise imperatiivina sunnib selleks õpetajale vajalike omaduste erilaadsus: üle keskpärase ulatuvad vaimuanded ja intelligents, üldine vaimne liikuvus ja valmisolek; kultuurhuvide spontaansus ja avarus, hea orienteerumisvõime (resp. kalduvus) eri teadusaladel; vaimuteadlasele vajalik sisesuunatus, auditivsus, karakterikindlus, asjalikkus, õiglus, selgus ja rahulikkus seoses elavuse ja värs্কusega; töökus, püsivus, hoolikus, kannatlikkus, kainus j. t., ürghuvi nooruse ja areneva psüühika vastu; oskus individualiteeti õieti mõista ning tabada, kui ka kalduvus ja võime seda arendada ja juhtida täieväärtuslikuks isiksuseks; tähelepanu distributiivsus jne.

Siin loeteldud terve rida loomulikke eeldusi õpetajakutse valijale on alles siis täielikult mõeldavad, kui nende eelduste alalisele kasvatamisele, harjutamisele ja püsivale ülesehitamisele on juhitud kogu tähelepanu.

Algkooliõpetaja, eriti maal, on seatud omapärasesse olukorda, kus tuleb otsese õppe- ja kasvatustöö kõrval suure agarusega töötada mitmelaadse vabaharidustöö aladel oma ümbruskonnas. Tavaliselt moodustab veelgi meie maaühiskonnas õpetajaškond vaimse „eliidi“, seega on temale langenud kogu ümbruskonna „avaliku arvamuse“ looja ülesandeidki.

Teiselt poolt ongi see saanud aluseks õigustatud kurtmistele õpetajaskonna poolt: meil tuleb vaid „anda“, ise midagi vastu saamata. Tühjus ähvardab kätte jõuda, sest palju siis see seminar ikka andis! Iseseisvaks enesetäiendamiseks ei piisa aega jne.

Need ja teised tegurid pidurdavad kahtlemata õpetaja eneseharimistööd. Kuid ei saa siiski jätta mainimata, et paljudel juhtudel on siin tegemist üldiselt omaseks saanud seisukohtadega, harjumusega, eri-

lise kriitikata vastu võetud tõekspidamistega. Ei ole liialdus, et mõnigi kord on „vaim valmis, aga liha nõder“. Tihtigi puudub oskus iseseisvalt, autodidaktselt korraldada oma „eneseharimist“. Maaühiskonnale omane aeglus, tardumus ja konservatiivsus koguni soodustavad enesega rahulolemise tunnet, pinnapealsust ja kultuurhuvide dekadenssi. Kui siia juure arvata veel praegu kitsal ajal järjest ilmuvate ootamatuste sarja koha ja teenistustasu asjus, siis suurendab seegi üha neid pidurdavaid asjaolusid, mis ülal loetletud.

Seminarist oleme kõik läinud tegelikkusele vastu täis suuri ja ilusaid kavatsusi, — enesest paisata rahvaalgustajana laiematesse rahvahulkadesse seda seesmist tuld ja särtsu, mis seal kogutud. Juba esimesed sammud reaalses elus on aga nii tagurlikud, võimaluste vaesed, et tuleb kohe hakata uuesti hindama tihtigi väga tühja ja igapäevast sündmust. Tuleb „koondata“ oma ideede laiapiirilisust; sageli aina koondata! Siis leitakse, et üks täisvereline mees (resp. naine) ei jää ikka koolmeistriks! Otsitakse võimalusi, sunnitakse vanemaid pingutama, — ülikoolitee võetakse ette. Õnneks või õnnetuseks on viimasel ajal meiegi vil!-perest Alma Materi jüngriteks kogunud õieti arvukas kogu inimesi.

Muidugi on väga tervitatav, kui inimene, aetuna seesmisest tungist haredusele, tuleb selleks sinna, kus seda kõige otsesemalt võimalus omandada. Kuid igakord ei ole see nii. Nii on allakirjutanult mitmedki kaas-vil!-ed küsinud enne immatrikuleerumist ülikoolis: missugune teaduskond on kõige kergem lõpetada; kust avanevad kõige paremad teenistusväljavaated? jne. Ülekohtune on olla kohtumõistja, — aga üks on kindel: niisugusel teel valitud stuudiumi-aine saab varsti vastikuks, kuna ülikoolis on ikka iga teaduskonna lõpetamisega põhjalikult tegemist. Valitud stuudiumi-aine on vaid siis edukalt arenev, kui see on huviaine.

Samal ajal kadestavad teised neid, kel võimalused ühel või teisel teel on avanenud astuda akadeemilise pere liikmeks. Rahulolematus enesega kasvab. Loidus ja ükskõiksus võtavad maad. Tekib närbumine, eriti vaimsetest harrastustest kaugenemine; veenete kõikumus ja juhuslikkus; põhimõtete soendatus; ühtlase maailmavaate asemele astub segipaisatud, meeleoludest olenev tunnetamine.

Iga inimene on teatud määral auahne, enesest lugupidamist nõudev, karjääri ja kuulsust ihaldav. Õpetajaamet on aga seni jäänud meie „peenema ühiskonna“ avaliku arvamuse silmis ikkagi kuidagi „madalaks“, liialt alahinnatavaks. Kes meist siis pole selles veendunud! Seda on omalt poolt soodustanud mõned liikmed õpetajateperest, kes ei julge (!) võõras ümbruses oma õiget elukutset nimetada! — siis polevat edu ilusate preilide juures, nagu üks kaasvil! enese vabandamiseks „asjalikult“ tähendas.

Aga need on asjad, mille juures pole tarvidust pikemalt peatuda, sest enamik meie õpetajaskonnast on tasakaalustatud inimesed maailmavaatelt ja ka igalaadselt käitumiselt.

Oleme kõik veendunud tarbes: inimesel peab olema ilmavaade. Kel seda pole, see ei saa kanda haritud ühiskonnaliikme nime. Õpetaja peab olema haritud inimene, — järelikult tal peab olema ka oma maailmavaade.

Tekib küsimus: mis on maailmavaade? Kas põhimõte? Ja. Kui ma ütlen, et ma ei suitseta, ei võta viina, sest mu põhimõte seda ei luba, siis on siin tegemist maailmavaatega, kuigi osalisega. Aga niisugused põhimõtted võivad olla ka mitte maailmavaatelised, — lihtsad tõekspidamused, tavalise inimese enesekitsendused. Põhimõte? See on mingi kindel alus, mille järele hindame vastavasse liiki kuuluvaid igalaadseid variante sellest elunähtuste seeriast. Karskus kui põhimõte on osa maailmavaatest, mitte aga maailmavaade siiski iseeneses; töökus kui põhimõte on maailmavaade, mitte aga maailmavaade iseeneses jne. Sest maailmavaade iseeneses on absoluutselt eksisteeriv tõelisus, mille üksikud „attribuudid“ on põhimõtted, — muidugi kui need on võetud tõelisuse „attribuutide“ raamides. Defineerida maailmavaadet ei ole võimalik. Ta on midagi sellelaadset: kõikide positiivselt mõtleivate inimeste põhimõtete kompleks, kindlalt tunnetatud algtõde, mis inimesele on laiaks tagaseinaks, mille järele tema oma elu iga välist ja sisemist tunnetussisu korraldab ja hindab. Nagu igal tagajärjel on põhjus, nii peab igal põhimõttel olema aluseks midagi laiemat, — maailmavaade. Ja selle aluseks on tõde, viimne põhjus. Usklikul inimesel on selleks näit. jumal. Usuline maailmavaade on ses mõttes täiuslik, sest tal on „algus“.

Algkooli õpetajal ei tule ju kunagi tegemist teha tegeliku töö juures filosoofilise maailmavaatega, sest tema „kuulajad“ ei saa sellest aru. Õpetaja võib seal põhjendada iga küsimust momentaanselt tunnetatud eeldustest tehtud järeldustega, sest vaevalt leidub õpilast, kes oma vaimse avarusega ja intelligenti intensiteediga ületaks ka kõige väiksemagi vastavate omadustega kasvataja-õpetaja. Vastavaid „üllatusi“ võib kõige enam vahest juhtuda puht faktiliste ainete juures. Abstraktsus pole lapse ala ja seal on igasugu targutus uimastavaltmõjuv „filosoofia“, — olgu ta vale või õige.

Seda enam aga peaks filosoofiline mõtlemisviis kasvama õpetajakonda. Pole tarvidust seda pikalt põhjendada, sest ainult see loob eeldusi kindla maailmavaate kujundamiseks.

On tuntud pahe meie haritlaskonnas, et teatavat elunähet hinnatakse arvestamata kõiki eeldusi, mis peaksid aluse andma üheks või teiseks summaarseks otsustuseks. Seda tehakse sageli küll erapooilikult, — oma mõttekaaslaste üldiseks kasuks. Asjalikkus ja objektiivsus astuvad selle juures tahaplaanile. See on teadliku mõtlemisviisi piiramine ja väikekodanlikult kitsas. Demokraatliku riigi kodaniku kasvatus peab olema avar, aparteiline. See on jällegi omakorda võimalik, kui kasvatajad, õpetajaskond, vähemalt mõtlemisviisi arendada oskab erapooletult.

Nii siis on paratamatuks eeltingimuseks tusedale tööinimesele õpetajaametis suure järjekindlusega töötada oma maailmavaate loomiseks. Eriti põhjalik süvenemine kultuurelusse üldiselt, sest muidu ei ole võimalik mõista rahvuslikku kultuuri, selle loomingut ergutada ja edasi viia. Kitsama mõiste maht on väiksem, sisu aga suurem, kui laiemal mõistel, — üldtuntud loogiline aksioom. Teadlikku, ühtlast rahvuskul-

tuurilist tööd saavad teha need, kel on aspekti, tunnetuskogemust laiemast samalaadsest mõistest. Kõlbla inimese „kategeoorilistel imperatiividel“ on ainult siis väärtus iseeneses, kui see on iseseisvast maailmavaatest tuletatud, ühtlase positiivse elutunnetuse osi. Mingi ametialalise nõude täitmisena aga ülbe, kõhetu argpüksi elukäsitlus.

Meie aeg on ideedelage. Kõikjal on koos majanduslike raskustega kaasaskäiv tagasimineku ilusas, heas ja pühas. Kui sama on umbes enestest ilmutanud ka õpetajate ringkonnad: on ju mitmeil korral ähvardatud loobuda seltskonnatööst, kui viiakse läbi järjekordne palgakärpimine, — siis suurendab seegi neid kahtlustusi, mis niigi juba liialt olemas. Olgu sellesisulise nurinaga kuidas on, kuid läbipaistva joonena läbib siitki see: on kadunud meie õpetajaskonnastki elav, värske ja töönnukas tahe elada ainult oma pühadele tõekspidamistele, oma riigi ja rahva heaks, kui on aeg ka kitsas! Suurim põhjus on siingi maailmavaatelisel kõikuvusel, tõekspidamiste lünklikkusel.

Inimese seesmiseks püüdeks on vabaneda kitsusest, pääseda avarustele. Tänapäeval on siin kujunenud „moodsaks vormiks“ seikluste-ih, rahulikkuse põlgamine, kodutuse kultus. Aga meie teame kõik Peer Gynti kurbloomust: vana tudiseva raugana leidis ta oma kodu ukse-lävel õnne, see, mida ta kogu elu otsis ja millest siiski kogu eluaja põgenedes eemale hoidus! Tööst ja kohustustest vabanemise tahe on õnnetuse läte, on tühjeneva eluõnne sügavnev kuristik. See, kes on seesmiselt avar, ei põgene neist. Selle elu saab „kultuurseks“ ka sügavas metsakolkas, leiab õnne ka lagunevas koolihoones. Rahvuslikumalt kultuursema ümbruskonna loomine on sellele eluülesandeks.

Igaüks meist on põdenud nooruse kergemeelsust. Kuid kord peab tulema ometi aeg sellest ülesaamiseks. Vilets on see inimene, kes kunagi ei vabane „üle aisa löömistest“. Meie oleme saanud hariduse oma riigi ja rahva kulul. Kas tõesti on meil sooviks seda ka tasuda neile? Ei mõtle see ksvil! õieti, kui ta teeb kibedaid etteheiteid meie „kitsale olemisele“, ise sääljuures haub kavatsusi, kuidas pääseda „kõrgemale“ — suuremale tasule ja auväärsemale positsioonile, jäädes sääljuures äraootavale seisukohale, apaatseks või enesega mitterahulolevaks virisejaks. Mina nimetaksin niisugust õpetajat küll rahvuslikuks kurjategijaks, arvestamata sama inimese seesmisi, liigse inimese kannatusi. *Rahvajahi hingelaad peab olema terve, jõuline, elujaatav, ideeküllane. Ja minu arvates ei ole riigis ühelgi poliitikul ja avaliku elu tegelasel nii suuri rahvajahi õigusi ja kohustusi, kui on seda õpetajal, eriti rahvakooli õpetajal.*

Meie elame ju siin materiaalses maailmas, kus enne kõike ikka vajame raha ja leiba. Siiski ei saa meie käia põhimõtte järele: kellele jumal on annud ameti, sellele annab ta ka mõistuse! Meil üha suurenev haritlaste üleproduktsoon tingib iseenesest selektsiooni. Kõige esmalt tuleks see selektsioon läbi viia just õpetajate keskel, nagu seda osaliselt ongi juba tehtud, — nad on meie riigisaatuse määravad sel määral, kuivõrt palju tähendab meie vaim ja meelsus meie iseseisvusele.

Tartus, paastukuul 1933.

Erich Suurväli.

Mälestused kohustavad.

Tänapäeva elu sarnaneb kinolinale, kuhu alatasa paisatakse uusi pilte. Vaevalt on kadunud eelmine, kui järgmisel hetkel ilmub uus. — Nii on tänapäeva elunähetegagi. See, mis toona paistis püsivana, ja mida nautisime mõnutundel, on täna kadunud. Asemele on astunud uued elunähted, mis jälle peagi kaovad, nii nagu nad ilmunudki. — Ei ole midagi püsivat maailmas!

Ei ole aastakümnete ega sajandite taga ajad, mil tuulepäiste koolipoiste, -tüdrukutena askeldasime Rakvere linnaveerses õrnroosas valgustemplis. Kes oleks meist võinud siis aimata, et aasta, paari või kolme pärast on Rakvere seminar veel vaid tolmuste aktikaante vahel, ja et samades päikesest küllastatud koridorides ja klassitubades jalutlevad lakksaabastatud ohvitserid kõlisevate kannuste taktis, et seminaristide lugemistoas puhastatakse püsse, et võimlas, kus ammutasime tervist ja kehailu, purevad jultunud hiired kaerakotte, et X toas on diviisi kartser...

On raske uskuda, et see kõik on sündinud kinolinalise kiirusega. Kuid sündinud see on — seisame fakti ees: seminari (resp. seminare) ei ole enam!

Kerge käeliigutusega hävitati kõik, mis aastakümnete jooksul vaeva ja hoolega kokku kantud, ning otsekui loova meistri käega lükitud kauniks mosaiigiks me kultuurielu alles krobelsele tagaseinale. Ajavaimu raske raudrusik tõi kaunist mosaiigist maha viimsegi kivikese. Jäid järgi vaid märgid olnust ja õhku hõljuma teravat tolmu tehtud hävitus-tööst. Kuid ei hävinenud mälestused kaunist pildist. Need aina elustusid, muutusid sügavamaiks, teravamaiks. Panid põhjalikult järele mõtlema olnu üle ja eneselt küsima: Ons see kõik sündinud edu ja õigluse nimel?

Oleme teadlikud meid vallanud majandussurutise suuruses ja sügavuses. Teame, et vaja on koondamisi, kokkutõmbamisi ja ümberkorraldamisi, kuid me ei usu, et seda saavutatakse hoolimatu ja järelemõtlematu lammutamisega. See otse vastupidiselt kutsub esile protestivaimu ja meelekibedust igas riiklikult mõtlevas kodanikus. — Rakvere seminari varanduste jaotamisel ja laialikandmisel läikisid mõnegi kultuurisõbra-riigikodaniku silmis kurbuse- ja ühtlasi vihapisarad. Ja käesolevate ridade autori protestivaim ja meelekibedus esilduvate elunähetega vastu on vaevalt kunagi varem või hiljem suurem olnud, kui siis, mil nägi autokoormat autokoorma järele seminari varandusega kaduvat seminarieelse kingu taha.

Kuigi lammutati seminarid, veeti laiali kallid varandused, kangutati üles seminaride laudpõrandaid ja asendati neid parketiga (üleshitamistöö!), ei suudetud ometi hävitada vaimu, mis juhtis seminare — *seminarivaimu*. See ei lämbunud läikiva parketi all ega purunenud tuhandeiks kildeks, nagu seminaride kaunis sisustus, vaid näib üha

muutuvat kompaktsemaks, võimsamaks, jõulisemaks. — Tuletatagu meelde möödunud talvel peetud meeoluküllaseid Rakvere, Läänemaa ja Tartu seminaride aastapäevi.

* *

*

Seminarivaimu jõulisus tugineb allikale, millest ta välja voolanud — tervele ja elujõulisele seminarile enesele. Meil oli vaevalt teisi nii elujõulisi ja seesmiselt töövaimult nii terveid õppeasutisi kui seminarid. Omades enamikus paremad töötingimused (hooned, õpeabinõud), parema õpilaste ja õpetajate koosseisu, omati ühtlasi tavalisest keskkoolist tublisti rohkem seesmist tervet töövaimu.

Kui meie algkool iseseisvuse kestvusel on teinud suuri edusamme oma seesmise töökorralduse ja uute otstarbekohaste meetodite tarvitamiselevõtmise näol, saame vaevalt sama öelda meie keskkooli kohta. Tõsi, siingi on püütud mõndagi uuendada ja ümberkorraldada (õppekavad, harud jne.), kuid oma seesmiselt töövaimult on ta siiski jäänud liigselt endiseid veneaegseid keskkoole matkivaks. Seminarid moodustasid siin aga erandi. Seminar, kui puht kutseline õppeasutis, pidi kohe oma töö korraldama vastavalt elunõudeile. Ja need ei olnud sugugi väikesed. Seminaridelt ei nõutud mitte üksi võimalikult *palju õpetajaid*, vaid ka võimalikult *häid õpetajaid*. Selle kohaselt kujundati seminaride töö. Arusaadavalt ei suutnud seminarid iseseisvuse algaastail täiel määral täita kumbagi nõuet, kuid ajajooksul paranes olukord ja likvideeritavaile seminarile julges vaevalt keegi ette heita, et need ei saada välja *häid õpetajaid*.

* *

*

Seminarikasvatases oli vabadust rohkem kui ühegi teise keskkooli kasvatases. See vabadus ei annud mitte üksi vabamaid võimalusi teotsemisel ja õpilaskonna elu korraldamisel, vaid see vabadus ühtlasi kohustas, kohustas enam kui mingi kategooriline eeskiri või kivilinenud kodukord. Antud vabadus pani õpilased kõigepäält *iseseisvalt tööle*. Tuli *iseenesele* ülesandeid leida õpilasomavalitsuses, õpilasringides, klassiühiskonnas, ja enese isikugi juures. Vabadus kohustas tööülesannete leidmise, kuid veel enam kohustas ta nende iseseisva läbiviimise *enda* algatusel ja vastutusel. Selles viimases peitubki seminarikasvatuse määratu jõud. Kujunevale ja arenevale noorele avanes seminaris määratu hulk võimalusi ja vahendeid oma isiksuse kujundamiseks ja huvialade rakendamiseks. Selle juures tuli teotseda iseseisvalt, ilma välise surveta, oma seesmise mina ettekirjutusel ja tagasihutamisel. See harjutas juba noorelt oma ülesandeid tõsiselt ja täie vastutustundega võtma — kasvatas kohusetunnet, mis lahutamatu osa õpetaja isiksusest. Nii kasvas pika õppeaja kestel igast seminaristist, kes *tahtis* ja *suutis* mõista seminarikasvatuse õilsaid põhimõtteid, õpetajaisiksus, kel-

lel tarvilisel määral vaimlisi väärtusi, kohusetunnet ja armastust oma töö vastu.

Kuid seminarikasvatuse õilsad põhimõtted ei suutnud haarata siiski kõiki õpilasi. Leidus küllalt neidki, kes antud vabadust mõistsid oma-moodi ega osanud seda rakendada oma isiksuse kujundamiseks ja täiendamiseks. — Kui palju tühje tunde saadeti mööda lonkides mööda seminari avaraid kuluaare, lobisedes kaaslasiga tühjast-tähjast! Ei jäänud siis tulemata ka tagajärjed: töödistsipliini tundmatus ja oskuse puudus iseseisvalt töötada. Seminari lõpetanud, veeretati süü seminarile: see kasvatavat liigselt idealismi, millega elus ei olevat midagi pääle hakata (!).

Neile, kes olid suutelised mõistma seminarikasvatuse põhimõtteid, lõi viimane soodsa pinna eneseharimiseks ja -täiendamiseks. Otseses õppetöös osati enesele leida ülesandeid ja täita neid kohusetunde ja andumusega. Ja kui leidus õpetaja, kes *oskas* ja *tahtis* õppetõhe rakendada elunõudeile vastavamaid ja otstarbekohasemaid tööviise, milline elustas õppeainet ja tiivustas huvi, siis anduti tööle täie innu ja arusaamisega. Selline õpilaspere kujundas endast õpetajate juhatusel jõulise tööühiskonna, mille tulemuseks vaimselt kõrgeväärtusliku isiksuse kujunemine.

See orgaaniliseks tervikuks kujundatud seminari õppe- ja kasvatustöö kasvataski selle jõulise ühisvaimu, mida tunneme seminarivaimuna ja mis ei rauega niipea pääle seminaride maiset kadugi.

Et seminarikasvatases esines vigugi, ei hakka meist keegi salgama. Kuid tuletatagu meelde, et *eesti seminar* oli alles kujunemisaasis. Aastate kestel oleks välditavad olnud mõnedki vead ja kogemuste kasvades oleks võinud seminarist kujundada ideaalsed õpetajate ettevalmistus- asutised.

Nüüd aga heideti ainsa suletõmbega kõrvale kõik senised kogemused ja aastate töötulemused. Tahetakse alata uute katsetamisega järele proovimata ja meile tundmatul tööväljal — pedagoogiumis. Kas ei jatku meile tõesti juba kord katsetamisist? Vajame loovat, ülesehitavat ja edasiviivat tööd! — Seminarid on õpet. ettevalmistustöös iseseisvuse kestel 15 aasta jooksul sammunud tõusurada ja teeninud enesele väärilise eluõiguse — laske neil elada!

Ja kes suudabki pidurdada jõudu, mis seminaride kaitseks välja voolab kõigist seminarist sõpradest, kord võidab seminaride mõte ometi! — Ei ole meilgi kahte teed: mälestused kohustavad!

Arno Nurk.

Analüüsi võimalustest lauluõpetamisel alkooli I ja II klassis.

Analüüs lauluõpetamises seisab selles, et õpitavat laulu *kuulatakse*, ja lapsed õpet. juhtivate küsimuste varal ise otsivad üles muusika algtegurid: rõhulised helid (millest olenevad taktikriipsud), rõhualade jagavuse (kas laulu järgi võib marssida või mitte, et rõhk alati langeks vasakule jalale; kuidas parem viibata, kas 2- või 3-peale), rütmilised vahekorrad, tugevussuhted, helitõu (duur või moll), viisitõusud ja mõõnad jne. Niisugune õppeviis toob laulutunni elule lähemale. Siin lähtub õpetus muusikalisest *vaatlusest*. Laul on objekt, mida laps kõrva abil „vaatleb“ (analüüsib). Muusikat, kui kunsti, õpitakse tundma niisugusena, nagu ta on, nagu ta meie kõrvu kostub,

Katsed tegelikus töös on näidanud, et juba I alk. klass on õpet. juhtival kaastegevusel võimeline osa võtma arutelust teatud muusika algtegurite üle. Õrnim ja keerulisim on helitõu küsimus, sest et I ja II kl. õpilased suures enamuses ei suuda veel oma arenematusse tõttu teha *teadlikku* vahet duuri ja mulli vahel. Sellega hakatakse rohkem tegelema alles III klassis; kuid *katseid* võib teha varemgi.

Missuguses järjestuses toimuks teoreetiliste nähete läbivõtmine ja kuidas analüütilise meetodi järele tegelikult oleks võimalik töötada, seda püüame alljärgnevas lühidalt selgitada.

I ÕPPEAASTA.

A. Enne jõulu.

Helitugevus.

1. *Helide eritlemine üldse.* Millest tehakse laule? — Helidest. Kuulake, mitu heli ma laulan! — Õpt. laulab õpitava laulu algusest 2—3 heli. Veel näiteid!

2. *Tugevussuhted.* Õpt. laulab kaks heli, ühe f, teise p ja küsib: Mis vahe oli nendel helidel? — Üks oli vali, teine — tasane.

3. *Rõhulised ja rõhuta helid.* Õpt. laulab esimese salmi laulust „Poisid ritta“, Laste laul I, rõhutades iga rõhuala esimest heli, aidates ka koputuste ja viibetega. Kas panite minu laulmises midagi erilist tähele? — Mõned helid olid valjud, mõned tasased. Valjusid helisid nimetatakse rõhulisteks helideks. Tasaseid helisid nimetatakse rõhuta helideks.

4. *Rõhuliste helide kuulamist.* Õppimisel „Laulge, poisid“, Laste laul I. Ma laulan selle laulu teile ette, lugege, mitmes kohas ma rõhutan! — Loetase kuuldavasti: üks, kaks. . . kaheksa. Mitu rõhku on selles laulus? (8). Igas laulus on rõhulisi helisid, mõnes rohkem, mõnes vähem.

5. *Viipamine 2- peale.* Õpitakse mingit laulu 2-osal. rõhualadega. Loetakse rõhkude arv õpt. laulmise järele. Olete pannud tähele, et ma

kätega teen laudes käeliigutusi, viipeid. Kuidas ma viipan? — Alla üles; alla-kõrvale-üles. Harjutatakse viipamist 2-peale. Kuhu liigub käsi rõhulises kohas? — Alati alla. Harjutatakse veel viipamist mõlema käega 2-peale, lugedes: üks-kaks. Viibatakse ka laudes. Kui lapsed oskavad marssida, siis ka marsitakse.

6. *Viipamine 3- peale.* 3-osaliste rõhualade viipamist harjutatakse vastavat laulu õppides (näit. „Lapsed, tupp“, Laste laul I).

7. *Ettevalmistusi eeltaktille.* Lauldakse laulu „Lapsed, tupp“. Mis-suguse heliga algab see laul? — Rõhulisega.

8. *Eeltakt.* Õpitakse laulu „Kukeloogu“, Laste laul I. Kuulake, kuidas see laul algab! — Rõhuta heliga: esiteks on kaks heli rõhuta ja alles kolmas heli on rõhuline. Pange tähele, kuidas käsi alguses liigub! — Üles.

Oskussõna „eeltakt“ veel ei tarvitata.

B. Peale jõulu.

Helivältus.

1. *Vältuste vahetegemine üldse.* Õppimisel „Uinulaul“, Laste laul I. Õpt. m. s. küsib: Mis vahe on nendel helidel? — Laulab a:ga pika ja lühikese heli. Veel katseid!

2. *Helide mõõtmine.* Millega mõõdetakse nõõri pikkust? vett? soojust? Millega mõõdetakse helide pikkust? — Käeviibetega, löökidega. Õpt. laulab viibates ühelöögilise ja kahelöögilise heli, ning küsib: Kui pikad nad olid. Õpt. laulab viibates esimese silbi korratavast laulust „Uinulaul“, „tu“: ↓→ Mitu viibet vältas see heli? (2). Laulab teise silbi „le“ < Vältab ühe löögi. Teine iseloomukas takt on 7.. Õpt. laulab viibates „li“ ↓ (üks löök). Siis — „in“ → ja „nu“ ↑. Kõik need kolm heli on ühelöögilised.

3. *3-löögiline heli.* Kahe viimase takti abil seletatakse 3-löögiline heli: ↓↗. Rohkesti näiteid 3-löögilistest helidest mitmesugustes tempodes.

4. *½-löögiline heli.* Õppimisel „Oi, oi, õunu“, Laste laul I. Seda laulu harjutades, võiks võtta arutuse alla helid, mida lauldakse kaks tükki ühe viipega. Seepärast nimetatakse neid *poolelöögilisteks* helideks; nad käivad enamasti kahekaupa. — Korratatakse kõik välted: ühelöögiline heli, kahelöögiline heli, kolmelöögiline heli jne.

Noote ei tarvitata.

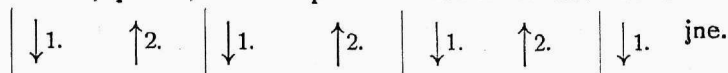
5. *Rõhukriipsud.* Õppimisel „Patsu“, Laste laul I. Õpt. laulab laulu aeglaselt, iseloomukalt rõhutades ja tõmmates rõhulistest kohtades umb. 2—3 detsim. vahedega püstjooned, nn. *rõhukriipsud* seinatahvlile:

Õpetaja laulab: Pat-su, pat-su, kus on pann? Koo-ki ta-hab

jne.

6. *Rõhuvahed*. Kuhu poole minu käsi liikus rõhulises kohas? — Alla. Ja kuhu käsi peale seda liikus? — Üles. Näitame viibete sihid tahvlil! (Sõnu tahvlile ei kirjutata.)

Pat-su, pat-su, kus on pann? Koo-ki ta-hab mei-e

Mitu viibet teeb käsi rõhkude vahel? (2). Nõnda on rõhkude vahel mitu lööki? (2). Mitmelöögilised on ses laulus *rõhuvahed*? (2). Hiljem küsitakse: Mitmeosalised on ses laulus *rõhuvahed*? (Kaheosalised). II klassis hakatakse nimetama rõhuvahesid *rõhualadeks*.

Helikõrgus.

7. Helikõrgus on üks tähtsamaid, kuid ka keerukamaid muusika algtegureid. Siiski juba I kl. on võimalik mitmesuguste abinõude varal teha algust selle mõistmiseks, näit. nõnda:

Õpt. laulab (mängib) mõne suurema meloodilise intervalli. Mis vahe on nendel helidel? — Üks on jäme, teine — peenike. Hiljem hakatakse nimetama jämedat *madalaks* ja peenikest *kõrgeks*.

Lauldakse „Aha-ai“, Laste laul I ja lauldes näidatakse kätega viisi liikumist. Sama asja võidakse märkida ka tahvlil, tõmmates kriidiga „kõvera“ vastavalt viisile. Valmistehitud „kõverat“ kasutatakse laulmisel viisi liikumise väliseks märgiks.

II ÕPPEAASTA.

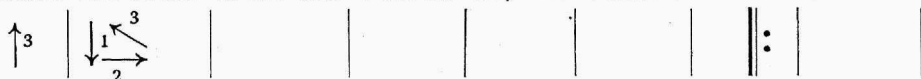
II õppeaastal süvendatakse esimeses klassis tehtud tööd, ja lisaks õpitule selgitatakse veel mõnda uut nähet, mis ei tekita II kl. raskusi.

1. *Astmik*. Kohe sügisest hakatakse harjutama astmiku viit sõnadega, näit. „kõla, kaunis laulukaja läbi terve koolimaja!“ Seda harjutatakse aasta jooksul järjekindlasti ka mitmesuguste häälikutega (a, o, e, i, u, ä, ö, õ, ü, l, m, n ja r).

2. *Põhitoon, kolmkõla*. Selles klassis on võimalik juhtida laste tähelepanu toonikale ja kolmkõlale ning seega kaasa aidata helitõutunde ärkamisele ja arenemisele. Seda tehakse järgmiselt:

Õpitakse laulu „Kord mõtetes“, Laste laul I. Esiteks kasutatakse juhust kordamismärgi seletamiseks. Selleks märgitakse laul tahvlile rõhualade kaupa ja kordamismärgid pannakse juurde, nõnda:

Kord mõ-te-tes is-tus üks e-ma-ke nii, üks e-ma-ke nii: ei te-a kus

rän-dab mu po-ja-ke prii!

Juhitakse laste tähelepanu, et kordamismärk ei lange ühte rõhukriipsuga (selles laulus).

Järgmisel tunnil sama laulu korratakse. Õpt. alustab juttu helidest. Mõned helid on tähtsamad; nad jäävad hästi meelde. Üks heli igas laulus on eriliselt tähtis, nõnda et veel peale laulu lõpetamistki heliseb veidi aega meie kõrvus. Laulge see laul ja peale laulu see heli, mis teile kõige paremini meele jääb! — Lauldakse laul ja ümisesdes toonika, mis enamasti õnnestub juba esimesel korral, kui aga põhitooni kõrgus on lastehäälele sobiv (es — g). Selle tähtsa heli nimi on *põhitoon*. Soovitav, et laul lõpeks põhitooniga.

Järgmistel tundidel põhitooni tabamiskatseid korratakse; hiljem võidakse *ümiseda* juure ka vastav kolmkõla (lauldud laulu järele: kas duuris või mollis).

3. *Noot*. Ühe-, poole-, kahe-, kolme- ja neljalöögiliste helide märkimist ja rütmilisi vahekordi on ses klassis võimalik arutada sügisest alates näit.:

Õppimisel on „Õhtupalve“, Laste laul I. Peale seda, kui rõhuvahed on märgitud tahvlile, võetakse arutuse alla esimese kahe rõhuvähe ehk *rõhuala* helivältuste märkimine *noodiga*. — Esialgu märgitakse neid rõhukriipsudeta, üksikult (peale kaheksandike, mis käivad ikka kahekaupa):

hiljem märgitakse helivältused rõhukriipsude vahele, vastavate silpide alla, nõnda:

Jõu-ab õn-nis õh-tu-ke

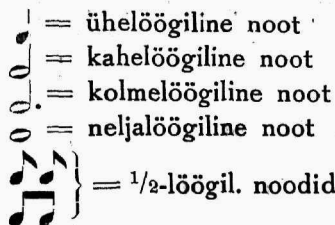
Korrates „Aha-ai“ näidatakse 1/2-löögiliste helide märgid:

A - ha - ai, a - ha - pai, kust see laps need su - kad sai?

Samas on ka 3-löögiline heli.

Noodid ja nende nimetused:

Enne kirjutamist on vastav heli lauldud klassi ees ja viibete abil ära mõõdetud.

4. *Side*. Õppimisel on „Läbi sahiseva“, Laste laul I. Selgitatakse viibete abil, et neljandas rõhualas on kaks ühelöögilist heli, mida lauldakse *ühel silbil* (kui silbitamine ei ole lastel selge, tuleb see esiteks ära õppida!); näidatakse ka märkimisviis: ; need noodid on seotud *sidega*.

5. *Jooneke*. Kordamisel on „Õhtupalve“. 5. rõhualas lauldakse silp „ilm“ ühe viipe jooksul, kuid kahe heliga; nõnda siis kaks ½-löögilist heli ühe viipe vältel ja ühel silbil; need märgitakse nõnda: (*joonekesega*). Rohkesti näiteid kaheksandikest lippudega ja joonekesega! Selleks kõlbab laul „Aha-ai“.

6. *Rütmiliste vahekordade süvendamine*. Edaspidi antakse lihtsaimaile nootidele erilised silbid, *trallitamissilbid*, mille abil *trallitatakse* lihtsaimaid rütmivorme:

 = tam; = tara; ja ja = taa.

Näide laulust „Aha-ai“:

... kust see laps need su - kad sai? E - ma ku - - dus
 jne.
 ta - ra ta - ra ta - ra taa(a) ta - ra ta - ra ta - ra

Märkus: trallitatakse alati tingimata viibates; selles laulus 3-peale.

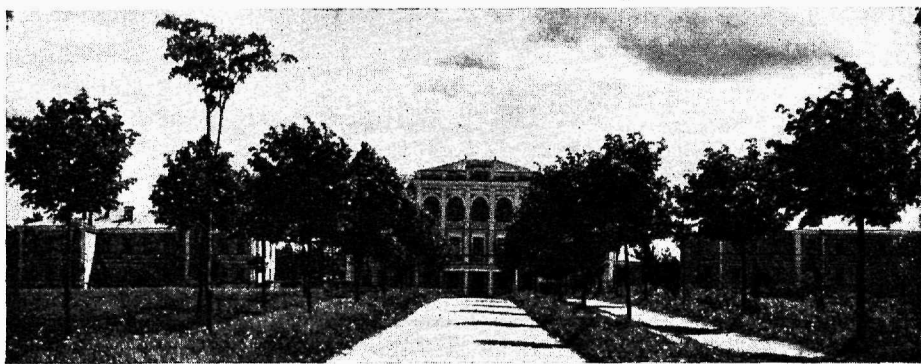
Mingisuguseid noodivihke õpilasile pole vaja; kõik noodinäited tehakse seinatahvliil.

Omandatud teadmisi tuleb tihti korrata. Kui seda ei tehta ja iga tund pakutakse *ainult uut*, siis lapsed on kevadel niisama targad kui sügiselgi. Samuti on lugu lauludegi õppimisega: neid tuleb alati korrata, muidu õppeaja möödudes ei oska lapsed korralikult ühtki laulu. Teoreetiliste teadmiste kordamist ja süvendamist teostatakse analüüsi teel, rohkesti ka *õpitud* laulude varal.

Nõnda siis analüütiline õppeviis toob laulutundi väga palju elavust, võimaldades lastele rohkesti huvitavat ja arendavat mõttetegevust. Mõis-tagi kogu see teoreetiline arutelu peab keerlema õpitud või õpitava laulu ümber; mingisuguseid muid eriharjutusi selleks pole vaja.

Tähendan lõpuks arusaamatuste ärahoidmiseks, et see kirjutus ei taotle sugugi olla üksikasjaliseks juhtnööriks üldises lauluõpetamises — puuduvad ju täiesti: hääldamine, laulumängud, üldõpetus, liitklassid jne. — vaid selle artikli siht on selgitada lgp. lugejale ainult üht küsimust, nimelt muusikalise analüüsi võimalusi algklasses.

E. Mesiäinen.

Rakvere õpetajate seminar 1932. a. kevadel.

Foto „Uudis“.

Rakvere õpetajateseminari lõpp-aktuselt 8. juunil 1933.

Juba ammu enne koolitöö lõppu kihas elu valgete haridustempli seinte vahel. Kogu õpilaskonnas valitses midagi kõrgepingelist närve-kõditavat; teatud mõttes uudset.

Pikk aastate-rida ühises kaunis kodus suutis kõita kõikide meeli ja hingi. Valus oli mõelda jumalagajätule, seljataha jätta kõik ammu-olnu... Kuid see saabus. Naeratava kevadpäeva hakul toodi koormaid kaski ja kaunistati aktus-saal, pidulaudadest täidetud söögisaal ja avar võimla. Tulvil kevadtundest noored kasvandikud elasid tolle matusepäeva üle ülemeelikuna. Kuid seda siiski väliselt, hinges pesitses ometi lahkumiskurbust ja terake sentimentaalsustki. Elati saabunud hetkele. Hoopis kõrvaliseks jäi mõte: kuhu siirdun nüüd, kui sulguvad seminari tammised uksed. Kevad ja koolist vabanemine haaras noori enam, kui keerukas mõte tulevikku.

Pea kogus õhtust hämarust igasse tühimasse nurkagi. Hüljatuna tundsid end pinkide read, klassitahvelgi näis mustemana harilikust. — Nad olid kaotanud oma armsad sõbrad jäädavalt.

Ülal aktus-saalis kroonlühter hajutas valgust. Ruumid täitusid inimesist. Ilmus pedagooge, vilistlasi, kasvandikke, seltskondlike rühmituste esindajaid. Kõigil oli soov jumalaga jätta kooliga, millest hajutatud vaimuvalgust nii ohtral käel.

Rivistus meeskoor ja võimsalt ning haaravalt kõlas viimast korda seminari avaras saalis: „Mu parem aeg on mööda nüüd“... Tõsiselt ja mornilt sammus surmale suikuva asutuse juht, kaenlas seminari surma-akt, kõnetooli ja kuulutas lõplikku kadu seminari olemisele. Saali korjus ikka enam ja enam vaikust. Jälgiti iga silpigi ja elati kaasa kõne-

leja väiksemalegi näoliigutusele. Järgnesid kõned ja järelhüüded. Kõneldi seminari vaimust ja sooviti tema edasielamist Emajõe kallastel. Sajapäine koor rivistus kaarridadeks ja veel kord kõlas võimas laul veel võimsama taktikepi juhatusel. Siis lõppsõna Vilistlaskogu esindajalt ja vägevad hümnihelid, orkestri saatel kuulutasid lõpetatuks Rakvere seminari tegevuse.

Järgnesid päris „peied“ toitude ja suupistete koorma all ägavate laudade ääres. Täideti enda maist keha, et sinna asuksid elama õilsad mõtted. Siin kruniti meeleolu ülisma tipuni. Kadunud oli igasugune peiede meeleolu. Lauldi, lasti elada juhte, vesteldi möödunud õpilaspäevist. Viimast tehti sõbraliku huumoriga ja see köitis meeli nii jutustatavate sündmuste kaasaelajail kui ka nooremail, kes lõbusa naeru saatel jälgisid jutustajaid. Avaras võimlas keerutati tantsu aovalgeni. Alles siis, kui võimla tohutusuurist aknaist üha enam ja enam hakkas sisse tungima uue saabuva päeva valgust, tuli mõtlema hakata lahkumisele. Lõputseremoonia pidi algama. Mitmesajaliikmeline pere valgus välja peahoone ette. Lasti veel kord kõlada võimsalt ühislaule, paisati õhku õpetajaid ja kanti nad kätel kord ümber seminari peahoone. Lipu langetamine seminari kõrgelt püühoonelt „Õpetajate marsi“ helidel oli märgiks, et seminari elule on vajutatud surmapitser. Oldi tusased ja tõsiselt löödud, kuid parata polnud midagi. Kuuldus veel siit-säält alatavaid laulumotiive, kuid needki näisid surevat algatajate huulil. Kasvava ao valgel kaugenesid üksikud salgad seminarist väljuvail teil. Peatuti ja vaadati veel kord tagasi. . .

Ähkides ligines hommikune kiirrong jaamale ja viis seminaripere kodulinnast. Ühkena jäid seisma valged seminari hooned, just nagu poleks midagi juhtunud.

R. R.

Vilistlaskogu teated.

1. Vilistlaskogu juhatuse koosseis 1933. a.:

Esimees — vil. A. Nurk.
Sekretär — vil. M. Gross.
Laekur — vil. T. Takjas.
Abiesimees — vil. V. V. Raam.
Abilaekur — vil. A. Vassil.

2. Albumi toimkond (moodstatud Vil.-kogu juhatuse poolt 26. VII 1932): vil. vil. J. Erde, A. Nurk, A. Vassil, H. Juulman ja V. V. Raam.

3. Vil.-kogu reorganiseerimise ja uue põhikirja väljatöötamise toimkond (moodstatud Vil.-kogu juhatuse poolt, vilistlask. suvipäeva otsuse kohaselt, 26. VII 1932): vil. vil. K. Blum, A. Nurk ja A. Vassil.

4. Vilistlaskogu majanduslik seisukord Vil.-kogu üldkoosolekul, 11. dets 1932. a. esitatud kassaaruande järele:

1. Ülejääki 1930—31. t. a.	Kr.	329.92
2. Sissetulek liikmemaksudest	„	88.—
3. Toetus Sem. koolkonnalt	„	30.—
4. Puhastulu peo-õhtust 5. III 1932	„	275.69
5. Pärandus Sem. kooperatiivilt	„	140.24
	Kokku Kr.	863.85
Kulusid aasta jooksul	„	223.47
Ülejääk 1933. t. a.	Kr.	640.38

5. R. O. S. albumi eeltööd edenevad visalt. Toimkonnal on koos enamikus kõik elulooline materjal, välja arvatud veneaegsed õpetajad ja osa veneaegseid õpilasi, kelle kohta teateid raske saada. Artiklitest on sisse tulnud päämiselt mälestusi käsitavad kirjutised, kuna põhjapanevamad kirjutised seminari ajaloo ja õppe- ja kasvatustöö seisundist veel puuduvad. Pildimaterjal albumi jaoks on koos.

Toimkond ei kiirusta praegu eriti albumi väljaandmisega, kuna väljaandmine ei ole seotud mingi tähtpäevaga. Pikemaajalisest ettevalmistustööst on albumile ainult kasu. Ka ei ole praegune majanduslik olukord küllalt soodne albumi väljaandmiseks. Toimkonnal on siiski kavatsus teostada albumi väljaandmist lähemal aastail. Albumi kirjastamiseks tarvisminevate summade (mis esialgsete kalkulatsioonide järele umbes Kr. 3000) hankimiseks kavatakse Vil.-kogu juba eeloleval suvel avada albumi ettetellimise. Ettetellimisi võtavad vastu Vil.-kogu usaldusmehed kohtadel. Vil.-kogu juhatus teatab hiljem ringkirjaliselt usaldusmeeste nimekirja ja albumi ettetellimise summa.

Osavõtjad R. Õ. S. Vil. kogu 1. suvipäevast N.-Jõesuu mererannal.

VILISTLASKONNA II SUVIPÄV

peetakse 30. ja 31. juulil s. a. Narva-Jõesuus. Suvipäevast osavõtjate kogumine on Narva-Jõesuu pargis, mälestussamba juures, 30. juuli hommikul kell 10. Säält sõidetakse suvipäeva töökoosolekut pidama Meriküla randa. Töökoosoleku päekorras on ettekandeid vilistlasilt ja ühiseid läbirääkimisi. Võimaluse korral peetakse samas ühislõuna, millele järgneb Vil.-kogu üldkoosolek. Suvipäeva teine päev on mõeldud õppereisudeks ja väljasõitudeks. Vil.-kogu juhatus esitab omalt poolt kaks kava: 1. Õppereis Narva, peamiselt Narva ajal. vaatamisväärsustega tutvunemiseks ja 2. väljasõidu mootorpaadil Narva-Jõesuust Orule ja Toila. Nim. ettevõtted teostatakse vaid siis, kui leidub tarviline arv osavõtjaid. Ka võib arvesse tulla mõni muu matk, isegi pikem, kui selleks avaldatakse varemini erisoovi. Samuti korraldatakse suvipäevale sõitmiseks ühissõit omnibusel Rakverest Narva-Jõesuuhu, kui leidub selleks tarviline arv osavõtjaid (vähemalt 20, sõidukulud sel juhul Kr. 3.— edasi-tagasi). Ühissõidust osavõtmisest tuleb varakult teatada ksvil T. Takjale Viru maavalitsusse. Vil.-kogu juhatus ei saada suvipäevast osavõtmiseks erilisi kutseid, vaid loodab, et kaasvilistlasi käesolevad readki küllalt kokku toovad.

Noori kaasvilistlasi*).

Rakvere õpet.-seminari viimse (XI) lennuna lõpetasid seminari 1932. a. kevadel:

1. Aavik, Edgar	22. Nirgi, Elfriide
2. Adem, Melanie	23. Okart, Eerika
3. Annioti, Linda	24. Oro, Gertrud
4. Annioti, Õie	25. Puuman, Alma
5. Bahman, Magda	26. Pettai, Olga
6. Gustavson, Hilda	27. Roovik, Georg
7. Hummal, Anna	28. Rosenberg, Ellen
8. Kaalep, Ellinor	29. Sild, Iida
9. Kall, Osvald	30. Talbak, Alma
10. Kolberg, Asta	31. Tafeldt, Hilda
11. Laks, Johannes	32. Tamm, Emilie
12. Kukk, Armin	33. Treiman, Martin
13. Lang, Emil	34. Tirul, Edgar
14. Lang, Eerika	35. Skomarovska, Liidia
15. Leontjev, Maria	36. Udal, Meeri
16. Lepik, Linda	37. Ungru, Julius
17. Korbi, Arnold	38. Ups, Heleene
18. Liiv, Rudolf	39. Vahter, Artur
19. Linsi, Salme	40. Valter, Linda
20. Mänd, Otomar	41. Veerbaum, Linda
21. Neuhaus, Irene	42. Veiderpass, Aino.

Eesti iseseisvuse ajal, s. o. 1918—1932 on Rakvere õpetajateseminar välja lasknud üksteist lendu 328 lõpetajaga. Neist on surnud 7 kaasvilistlast ja koolipõllult lahkunud (muile elukutseile siirdunud, abiellunud jne.) umbes 60 kaasvil., teised töötavad koolipõllul.

Kogu Rakvere õpetajateseminaritegevuse kestel, s. o. 1912—1932 on seminarist väljunud 396 noort õpetajat.

Tartu Pedagoogiumi I lennuna lõpetasid 1933. a. kevadel Pedagoogiumi järgmised end. Rakvere seminari õpilased:

1. Alaots, Marta	16. Kübar, Salme
2. Allik, Marta	17. Luht, Heleene
3. Aruküll, Linda	18. Orav, Alviine
4. Borovčenko, Niina	19. Rebane, Kamilla
5. Brems, Aleksander	20. Raabe, Arvo
6. Einberg, Endel	21. Siitam, Hilja
7. Einberg, Hilja	22. Sööt, Hilja
8. Fridolin, Hartvig	23. Taev, Salme
9. Irväl, Leonhard	24. Teigar, Johannes
10. Jõgis, Albert	25. Tilling, Leida
11. Klaus, Olga	26. Vahlberg, Leonhard
12. Kuningas, Ludmilla	27. Vaakman, Endel
13. Kuriks, Viktor	28. Vasman, Armilde
14. Kuusik, Alfred	29. Vernomasing, Lilli
15. Kõivumägi, August	30. Viiner, Bromilde

*) Eelmiste lendude nimekirjad on ilmunud „Tarmo“ 1932. a. vilistlasnumbris.

Kroonika.

Vilistlaskogu 1932. aastal.

10. jaan. Vil.-kogu juhatuse koosolek.
12. veebr. Vil.-kogu juhatuse koosolek.
 2. märtsil. Vil.-kogu juhatuse koosolek.
3. märtsil ilmus „Tarmo“ vilistlasnumber, opalografeeritud, 72 lk., kaastöid 13 kaasvilistlaselt.
5. märtsil Vil.-kogu korraldusel Virumaa õpetajatepäeva puhul, Seminaris suurem peo-õhtu. Kavas muusikalisi ettekandeid vilistlasilt, seminari õpilasilt ja orkestrilt ning kaasvil. Jaan Leemetsa 4. vaat. komöödia „Kurikaküla kultuurikandjad“ vilistlaste ettekandel. Peokülalisi umbes 400. Peo puhastulu Kr. 275.69.
8. märtsil Vil.-kogu juhatuse koosolek.
24. mail Vil.-kogu juhatuse koosolek.
 8. juunil Vil.-kogu ja Seminari ühisel korraldusel Seminari tegevuse lõpetamise puhul aktus ühes koosviibimisega seminari perele, vilistlasile ja kutsutud külalistele. Vilistlasi koos 120. Teelaud 300 inimesele.
20. juunil Vil.-kogu juhatuse koosolek.
24. ja 25. juulil Vilistlaskonna I suvipäev Narva-Jõesuus ja ekskursioon Eesti Ingerisse. Osavõtjaid 47.
20. okt. Vil.-kogu juhatuse koosolek.
26. okt. Vil.-kogu korraldusel vilistlaste ja Tartu Pedagoogiumis edasiõppivate end. Rakvere Seminari kasvandikkude ühine koosviibimine teelauaga.
13. nov. Vil.-kogu juhatuse koosolek.
27. nov. Vil.-kogu juhatuse koosolek.
10. dets. Vil.-kogu korraldusel Rakvere Seminari asutamise 20. aastapäeva puhul *kontsertpidu* Rakvere Käsitöölise Seltsi saalis, vilistlaste ja Tartu Pedagoogiumi õpilaste osavõtul.
11. dets. Samal puhul *pidulik aktus* Rakvere Rahvamaja saalis.

Ettevalmistustööd Seminari mäletusalbumi väljaandmiseks kogu aasta jooksul.

Sisu:

Vold. Raam — Tule ja aita süvendada meie töövaimu	1
Leeni Klauman — Proloog	2
Elmar Saage — Veski Hannes	3
Herbert Salu — Mu kodu. Hyvästi Punkaharju	7
A. Neudorf ja E. Saage — Märtsituuled	8
Vold. V. Raam — Miks te võõrastate?	9
Leeni Klauman — Las' põlen veel!	13
Erich Suurväli — Enne kõike olgu meil elujaatav maailmavaade . .	14
Arno Nurk — Mälestused kohustavad	18
Evert Mesäinen — Analüüsi võimalustest lauluõpet. algk. I ja II kl.	21
R. R. — Rakvere õpetajateseminari lõpp-aktuselt	26
Vilistlaskogu teated	28
Noori kaasvilistlasi	30
Kroonika	31
Artur Lätt — kaas.	
Lui Lätt — linoollõiked.	

Väljaandja Rakvere Seminari Vilistlaskogu.
Käesoleva numbri toimetasid: A. Nurk ja V. V. Raam.

